

Kemikalier och konsumenten

Stina Blomdahl, Rebecka Langborger, Mikaela Nilsson, Sara Nilsson, Annie Roos

Beställare: Anna Lilja, konsumentföreningen Stockholm
SLU-handledare: Rikard Landberg

2013-12-18

SAMMANFATTNING

Användning av kemikalier är ett aktuellt ämne eftersom det påverkar människan och miljö. Syftet med studien är att undersöka om informationsplikten i REACH-förordningen är funktionell ur ett konsumentperspektiv. För att granska detta genomförs en empirisk studie där blanketten "Begäran om information om särskilt farligt ämne i en vara" lämnas ut till 50 butiker i Uppsala. Även intervjuer görs med fyra ämneskompetenta personer. Detta för att komplettera den empiriska studien. För att jämföra den empiriska studien med liknande undersökningar utförs en litteratursökning på ämnet.

Studien visar att det var 72 % av butikerna som svarade inom utsatt tid. Efter uppföljning steg totalantalet svar till 82 %. I 78 % togs blanketten emot direkt i butiken av butikspersonal. I övrigt hänvisades konsumenten i 22 % av fallen till utomstående informationskälla till exempel annan avdelning på företaget eller till leverantören. Butikerna hade ett tillmötesgående bemötande överlag (86 %). Det framkom att endast två av butikerna har utbildning angående informationsplikten i REACH-förordningen. Slutsatsen i studien är att informationsplikten är funktionell ur ett konsumentperspektiv. De föreslagna förbättringarna i lagstiftningen är en kemikalieinnehållsförteckning, fler ämnen på kandidatlistan och utökade tester.

Abstract

The use of chemicals is a contemporary subject since it affects humans and the environment. The aim of the study is to investigate if the information requirement of the REACH Regulation is functional, given a consumer perspective. To examine this an empiric study is made by handing out the document "Begäran om information om särskilt farligt ämne i en vara" in 50 different stores in Uppsala. To complement the empiric study four interviews are made with people within the field. To compare the empiric data with similar studies a literature search is made.

The study shows that 72 % of the stores answered in time. After a follow-up the total number of answers raised to 82 %. Mostly the document was accepted by the store itself during the visit, 78 %. Otherwise the consumer was directed to an supplementary information source in 22 % of the cases. In most cases the stores had an accommodating attitude towards the consumer (86 %). It was shown that only two stores had education regarding the information requirements of the REACH Regulation. The study was able to draw the conclusion that the information requirements are functional from a consumer perspective. The proposed improvements of the regulation are a table of contents, more substances on the candidate list and extended tests.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	2
ABSTRACT	2
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	3
BAKGRUND	4
KEMIKALIER	4
REACH-FÖRORDNINGEN	5
MÅL OCH SYFTE	6
METOD	7
EMPIRISK METOD	7
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT VID LITTERATURSÖKNING	7
AVGRÄNSNINGAR	8
METODKRITIK	8
BUDGET	8
RESULTATANALYS	9
SVARFREKVENNS	9
BEMÖTANDE I BUTIKER	10
TILLFÖRLITLIGHET I SVAR	11
PROBLEM MED REACH-FÖRORDNINGEN	13
DISKUSSION	15
SLUTSATS	16
REFERENSLISTA	17
BILAGOR	20
PROJEKTPLAN	20
GRUPPKONTRAKT	23
UTVÄRDERING AV PROJEKTET	27

BAKGRUND

Det finns kemikalier i nästan allt omkring oss. En del kemikalier kan vara farliga och därför behövs kunskap om hur kemikalier ska hanteras. Under 50 år har produktionen av kemikalier per år ökat från 7 miljoner ton till 400 miljoner ton. Det är den ökande konsumtionen av varor som är den största bidragande faktorn till ökningen av kemikalier (Kemikalieinspektionen, 2011a).

REACH-förordningen (Registration, Evaluation, Authorisation and restriction of Chemicals) är ett regelverk från Europaparlamentet om kemikalier (Kemikalieinspektionen, 2012). Syftet med förordningen är att garantera ett högt skydd mot skadliga kemikalier både för människan och miljön. Förordningen verkar även för en ökad konkurrenskraft och fler innovationer (Statens offentliga utredningar, 2007).

Kemikalier och framförallt kemikalieinformation till konsumenterna är ett aktuellt ämne. Regeringen arbetar aktivt med kemikaliefrågan och under de närmsta åren kommer de att satsa ytterligare resurser för att konsumenterna ska kunna göra säkrare val av varor. Satsningen kommer enligt Regeringen leda till en förbättrad information till konsumenterna (Löf & Ek, 2013). Ett av Sveriges miljömål till 2020 är målet om en giftfri miljö. Regeringen anser att detta är ett viktigt ämne eftersom det finns en kunskapsbrist i samhället om hur kemikalier och föroreningar påverkar människan och naturen (Naturvårdsverket, 2012). Ny forskning visar tydliga samband mellan hormonstörande miljögifter och folkhälsosjukdomar såsom fetma, diabetes och högt blodtryck (Westergård, 2012). Dessa sjukdomar ökar i omfattning och innebär inte bara stora samhällskostnader varje år, utan även försämrad livskvalitet och förkortad livstid (Nilsson, 2012).

Många företag har fortfarande stora brister när det gäller REACH-förordningen. Av de företag som ECHA (European Chemicals Agency) tillfrågade saknade 67 procent rutiner kring REACH-förordningen. Av de granskade företagen bröt 20 procent mot kravet att lämna ut kemikalieinformation (Miljöaktuellt's Redaktion, 2013). Trots detta ansåg ECHA att REACH-förordningen fungerade bra (ECHA, 2011).

Kemikalier

Kemikalier finns inte bara i rengöringsmedel och bekämpningsmedel utan även i vardagliga varor såsom kläder, plaster, byggmaterial och leksaker. Kemikalier tillsätts i varor för att förbättra varans egenskaper. Det kan handla om att till exempel göra ett tyg vattenavvisande eller en plast mjukare (Kemikalieinspektionen, 2011a).

Människan utsätts för kemikalier på många olika sätt. Det sker bland annat genom inandning, hudkontakt eller vid förtäring. Några av kemikalierna är direkt giftiga och kan till exempel vara frätande medan en del kemikalier ger upphov till allergi. För de flesta kemikalier saknas dock kännedom om hur farliga de är. Framförallt saknas kunskap om den så kallade cocktaileffekten (Kemikalieinspektionen, 2011a).

Cocktaileffekten är när kemikalier samverkar och bidrar till en negativ effekt som präglas av stor osäkerhet. Eftersom kemikalier finns överallt återfinns ett stort antal i kroppen som bidrar till en cocktaileffekt (Naturskyddsföreningen, 2012). Exakt vad som händer när olika kemikalier samverkar är ofta okänt. Kemikalierna kan påverka varandra och skapa toxiska

effekter (Miljöförvaltningen, 2013). En studie har pekat på att små doser av kemikalier som samverkar blir skadligare än vad de skulle varit var för sig. (Ficher, 2008).

Värst drabbade av kemikalier är barnen. En orsak är att barn ofta suger på saker och kryper runt på golvet. Detta medför att de lätt får i sig kemikalier av olika slag, till exempel genom leksaker och damm. Då barn inte är fullt utvecklade är de känsligare för kemikalier. Att de är mindre gör även att koncentrationen av kemikalier i ett barn blir större jämfört med en vuxen person (Naturskyddsföreningen, 2012).

Exempel på miljögifter som kan hittas i vår vardagsmiljö är flamskyddsmedel, ftalater, perfluorerade ämnen och polycykliska aromatiska kolväten (Kemikalieinspektionen, 2011b). Exempelvis tyder studier på att fostrets nervsystem påverkas negativt av bromerande flamskyddsmedel överförda från modern (Socialstyrelsen, 2013). Ftalater är en grupp kemiska substanser som främst används som mjukgörare i plast. Dessa föreningar är flyktiga och sprids därför lätt via luften. Då ftalater liknar människans hormoner tas de lätt upp i kroppen och kan där störa fortplantningsförmågan (Wreede, 2010). Perfluorerade ämnen används för textil- och läderimpregnering. Dessa ämnen kan antingen brytas ner sakta, inte alls, alternativt omvandlas till persistenta ämnen. Persistenta ämnen är reproduktionsstörande och tros även kunna vara cancerframkallande (Kemikalieinspektionen, 2013b). Polycykliska aromatiska kolväten är en grupp kemikalier som ingår i olja. De används främst som mjukgörare i gummi. Gemensamt för dem är att de är långlivade, bioackumulerande och cancerframkallande (Kemikalieinspektionen, 2013c).

REACH-förordningen

REACH utgör EU:s kemikalieförordning som behandlar registrering, utvärdering och tillståndsprövning av kemiska ämnen. Grundprincipen med förordningen är att reglera vilka kemikalier som tillverkas och släpps ut på marknaden. För att göra detta måste företag som importerar eller tillverkar kemiska ämnen registrera sig hos ECHA. Efter att företagen registrerats måste de arbeta fram ett säkerhetsdatablad för sina kunder och i vissa fall krävs även en kemikaliesäkerhetsrapport. REACH-förordningen behandlar kemiska produkter, ämnen och blandningar. Däremot behandlas läkemedel, bekämpningsmedel och kosmetiska produkter av skilda förordningar (Kemikalieinspektionen, 2010b)

År 1998 började EU:s miljöministrar diskutera den bristande kemikaliepolitiken som inte ansågs skydda människor och miljön tillräckligt. Debatten ledde till en diskussion om att förbättra den gemensamma kemikaliepolitiken. År 2001 presenterade kommissionen en "vit bok", vilken utgjorde en strategi för en framtida kemikaliepolitik. Den vita boken godkändes senare av ministerrådet. Vidare presenterade ministerrådet 2005 den slutliga REACH-texten. Själva REACH-förordningen trädde i kraft den 1 juni 2007. Då det är en omfattande förordning implementeras den stegvis och förväntas gälla fullt ut 2018 (Kemikalieinspektionen, 2010a).

Kandidatförteckningen är en del av REACH-förordningen som tar upp kemiska ämnen som kan medföra allvarliga effekter på människors hälsa och på miljön. Dessa ämnen kan vara cancerframkallande, reproduktionstoxiska eller giftiga. Kandidatlistan uppdateras kontinuerligt då nya ämnen införs successivt. De ämnena som är med på kandidatlistan kallas SVHC-ämnen (Substances of Very High Concern) (Kemikalieinspektionen, 2010b). År

2012 var det ca 50 substanser som var med på kandidatlistan. Däremot finns det ungefär 143 000 registrerade substanser som skulle kunna vara med på listan (Molander & Rudén, 2012).

Bilaga XIV är en annan del av förordningen. Den tar upp kemiska ämnen som är så pass farliga att det krävs ett speciellt tillstånd för användning av dem. Bilaga XVII omfattar däremot kemikalier vars användning begränsats eller helt förbjuds. Kandidatförteckningen har bidragit till att återförsäljare i alla led har en informationsplikt i distributionskedjan. Denna plikt innebär att företag ska kunna svara en konsument inom 45 dagar om en vara innehåller något eller flera av ämnena på kandidatförteckningen, i en koncentration över 0,1 viktprocent (Schmidt, 2011).

MÅL OCH SYFTE

Målet med rapporten är att ge en tydlig bild av hur konsumentens tillgänglighet till information om kemikalier i varor ser ut i dagsläget. Målet är också att bidra till ett informationsunderlag för fortsatta projekt inom ämnet. Den förväntade slutprodukten är en skriftlig rapport på maximalt 15 sidor, färdigställd i december 2013.

Syftet med rapporten är att se om informationsplikten i REACH-förordningen är funktionell ur ett konsumentperspektiv. Detta för att konsumenter ska kunna göra mer medvetna och säkra val vid köp av varor. Uppsatsen syftar också till att undersöka situationen för konsumenter samt belysa de brister i REACH-förordningen som påverkar konsumenten.

För att uppnå syftet och målet med rapporten, kommer följande frågeställning användas som utgångspunkt:

Kan konsumenten i Uppsala få svar på sina frågor om kemikalieinnehåll i varor?

METOD

Projektet består av en empirisk studie med observationer och intervjuer. Som komplement kommer även en litteraturstudie att genomföras. Genom den empiriska studien undersöks detaljhandels informationsplikt gentemot konsumenten. Med stöd från litteraturstudien görs en resultatanalys av de empiriska data.

Empirisk metod

I den empiriska studien görs 50 förfrågningar om produkters kemikalieinnehåll genom blanketten "Begäran om information om särskilt farligt ämne i en vara" (Kemikalieinspektionen, 2013a) i butiker i Uppsala. Blanketten ges ut av kemikalieinspektionen för att konsumenter ska kunna tillämpa informationsplikten i REACH-förordningen. Vid utlämnandet av blanketterna fotograferas produkten. Produkterna i projektet utses i diskussion med Anna Lilja (2013) från Konsumentförening Stockholm som är projektets beställare. Konsumentföreningen genom Lilja (2013) ger förslag på produkter som de tror innehåller kemikalier och som föreningen vill ha undersökta. Av de föreslagna produkterna väljs fem stycken ut: duschdraperi, vattenkokare, regnställ för barn, suddgummi och bäddset för barn.

Tio blanketter per produktgrupp delas ut i Uppsala, sammanlagt 50 blanketter. Affärerna är belägna i Uppsala city, Boländerna, Gränby och Stenhagen. I första hand väljs affärer som tillhör större kedjor. En del kedjor besöks flera gånger men då i olika butiker. I ett fall väljs två produkter i samma butik. Från att butiken får blanketten har de 45 dagar på sig att besvara förfrågan och återkomma till kund, i detta fall projektgruppen. För att få ett trovärdigt svarsresultat på blanketten utger sig projektgruppens deltagare för att vara konsumenter i butiken och inte undersökande studenter. Om inget svar inkommit efter dessa 45 dagar, kontaktas butikerna via telefon för uppföljning av ärendet. Syftet med återkopplingen är att se varför svar uteblivit.

Observationer görs i butikerna när de besöks. Iakttagelser görs över personalens agerande och deras interaktion med kunden vid förfrågan om kemikalieinformation. Att ta observationer in i arbetet handlar om att ta in världen på ett systematiskt sätt med hjälp av syn, hörsel, lukt, känsel och smak (Pripp, 2011).

Förutom blanketterna utförs fyra intervjuer i projektet. Intervjuerna genomförs med Christina Rudén, toxikolog på Stockholms Universitet, Mats Forkman, enhetschef på tillsynsenheten på Kemikalieinspektionen, Marie-Louise Nilsson, miljö- och hälsoskyddsinspektör på Uppsala Kommun och Ulrika Dahl, avdelningschef för miljögifter på Naturskyddsföreningen. Vid intervjutillfällena används halvstrukturerad livsvärldsintervju. En intervjuteknik som liknar ett samtal men där intervjuledaren kan gripa in och styra dialogen. Intervjun är varken ett slutet frågeformulär eller ett vardagssamtal (Kvale & Brinkmann, 2009).

Tillvägångsätt vid litteratursökning

I denna studie görs en litteratursökning för att jämföra resultatet av empirin med andra resultat. Detta för att hitta faktorer som påverkar fallstudien samt att se samband (Leedy & Ormrod, 2005). I en litteratursökning är bibliotekets olika databaser ett bra verktyg för informationssökning (Ejvegård, 2003). I denna rapport används framförallt Ultunabibliotekets databas Primo för att hitta böcker och artiklar. Även Google och Google

Scholar har använts som sökmotorer för att hitta artiklar och internetreferenser. Personerna som intervjuats i studien har även bidragit till material till litteratursökningen.

Avgränsningar

Den empiriska studien utförs i Uppsala och pågår i 45 dagar. Undersökningen görs i 50 butiker, och fördelas på fem olika varor. Litteraturgenomgången innefattar hela landet samt ett fåtal källor beträffande Europa. För att få en bredare bild kommer fyra intervjuer genomföras med relevanta personer och organisationer.

Metodkritik

Leedy & Ormrod (2005) trycker på vikten av att en studie ska vara upprepningsbar. Den metod som används i rapporten ska kunna dupliceras och ungefär samma resultat ska fås. Intervjuerna i den empiriska delen är svåra att duplicera.

Att däremot gå ut med 50 lappar i 50 olika butiker om fem varor är upprepningsbart så länge tillräckligt stort underlag finns. Om detta görs i Uppsala är det stor chans att resultatet blir detsamma. Om det görs i en annan stad i Sverige finns även här en chans att få liknande resultat. I ett annat land inom EU skulle resultatet antagligen bli mycket olikt och framförallt oförutsägbart. Esaiasson *et al.* (2007) belyser detta fenomen som en generalisering i rum. Slutsatsen är att studien bara är generaliserbar i Sverige.

Ett problem som upplevs i litteraturgenomgången är att det är få liknande studier som har gjorts. De studier som har gjorts har inte alla de delar som denna studie innefattar varvid det kan vara problematiskt att dra slutsatser. Vi anser också att det finns en problematik i att trovärdigheten i informationen som företagen lämnar ut inte går att verifiera. Inga tester på de utvalda produkterna görs.

I studien finns det risk att slarv från konsumentens sida bidrar till dålig svarsfrekvens. Det kan till exempel vara dålig handstil, stressad uppsyn, otydlig kommunikation och att varken varan eller butiksbitrådets namn noteras. Detta försöker dock korrigeras genom uppföljande kontakt med butikerna där svar inom tidsramen uteblivit. Att konsumenter även kan agera på detta sätt, beskrivet ovan, bidrar dock till en ökad verklighetsförankring i studien.

Budget

En grov budget på 300 000 kr är satt. Summan är beräknad på totalt 600 arbetstimmar fördelat på 5 personer med en konsultkostnad på 500 kr/arbetstimme. Utöver den beräknade budgeten tillkommer t ex resekostnader, kostnader för utskrifter och möteskostnader.

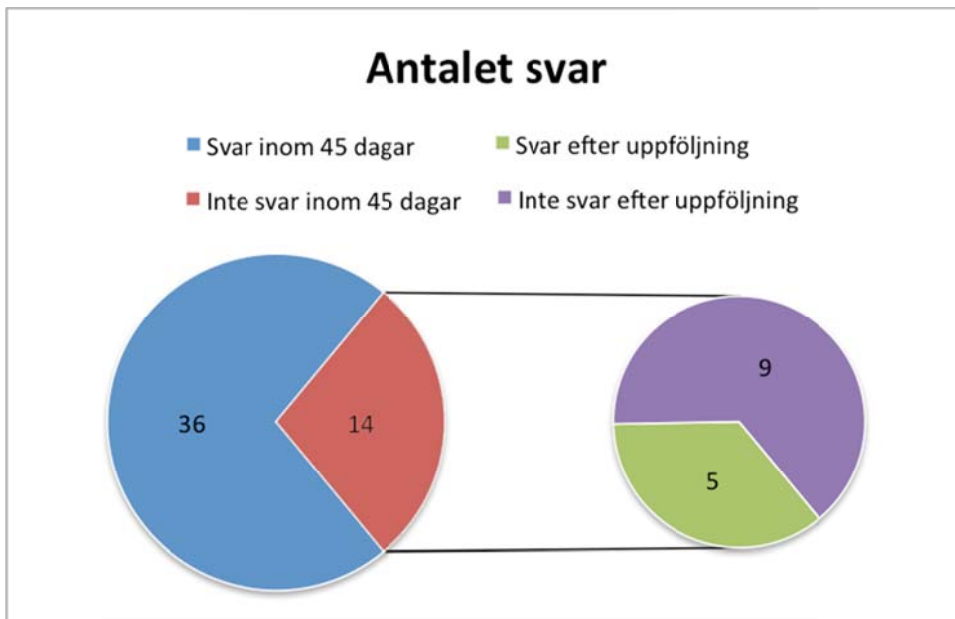

RESULTATANALYS

I resultatanalysen kopplas empirin ihop med litteratursökningen. Både intervjuerna och observationerna från den empiriska studien vävs in. Områden som tas upp i stycket är antalet svar som kom in i den empiriska studien, bemötandet som konsumenterna upplevde i butikerna, tillförlitligheten i svaren och de problem som finns med REACH-förordningen.

Svarsfrekvens

36 av 50 butiker svarade inom tidsramen, se figur 1. Inom gruppen duschdraperier var det sämst svarsfrekvens, endast 4 av 10 svarade. I suddgummigruppen svarade alla butikerna.

Figur 1. Diagrammet visar de affärer som svarade på den empiriska undersökningen. Dels inom tidsramen, 45 dagar, och dels hur fördelningen såg ut efter en uppföljning.

I figur 1 visas antalet affärer som svarade på förfrågan om kemikalieinnehåll. Figuren är uppdelad i de som svarade före och efter 45 dagar. Inom tidsramen var det 36 affärer som svarade och efter en uppföljning svarade fem stycken affärer till. Totalt var det 41 affärer som svarade, 82 %. Nio affärer svarade inte inom tidsramen och inte heller efter den uppföljning som gjordes¹. Ytterligare en studie påvisade att påminnelser krävdes för att få svar om kemikalieinnehåll (Schmidt, 2011).

Det totala antalet svar i den genomförda studien är generellt sett bättre eller har liknande resultat gentemot andra undersökningar. År 2011 gjordes en gemensam studie i Europa där resultatet i Sverige visade att endast 40 % (10 av 25) av företagen kunde ge ut information om kemikalier till konsumenten (Sveriges Konsumenter, 2011). Vår studie visar en högre svarsfrekvens jämfört med denna studie. I en studie som genomfördes på byggvaror undersöktes informationsplikten för 48 byggvaror. Från dessa varor inkom 36 tillräckliga svar, 75 % (Schmidt, 2011). Vår studie fick ett liknande resultat, med skillnaden att vår undersökning innehöll fem skilda varugrupper varav ingen var byggvara. Det har även genomförts en studie på kemikalieinnehåll i leksaker då informationsplikten undersöktes för

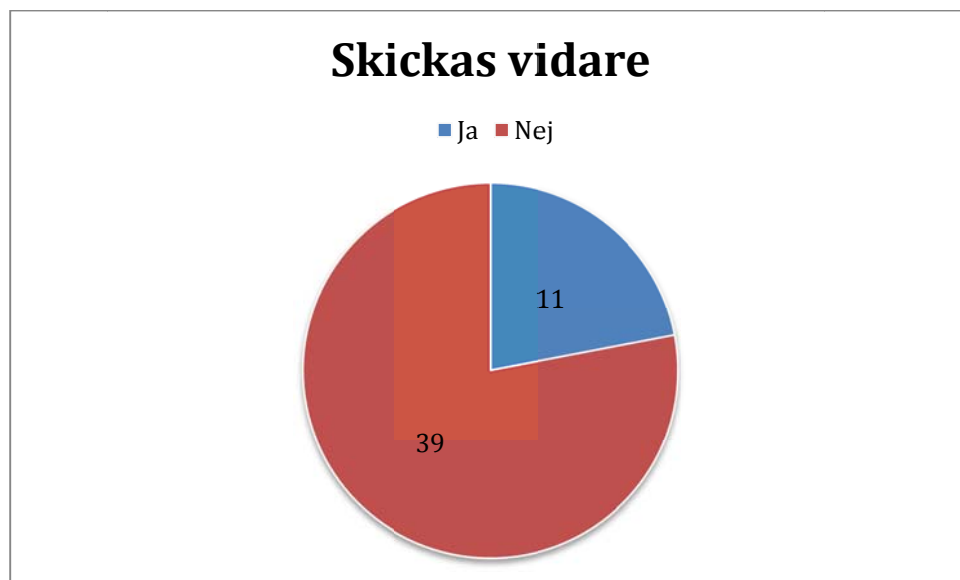
¹ Efter att den empiriska studien avslutats tillkom två ytterligare svar som inte är inkluderade i resultatet.

24 olika varor i skilda butiker. Resultatet visade att 80 % (19 av 24) av butikerna kunde redovisa kemikalieinnehåll (Schmidt, 2012). Den empiriska undersökningen gjord i denna studie visar ett liknande resultat med 82 %. Undersökningen saknar varugruppen leksaker, dock riktar sig många av de valda varugrupperna till barn.

En varugrupp som ofta innehåller kemikalier är just leksaker. Uppemot 20-25 % av dessa varor tros innehålla förbjudna kemikalier. Detta trots att leksaker går under en strängare lagstiftning jämfört med andra varor. En anledning till att många kemikalier upptäcks i leksaker kan också vara att man lagt stort fokus på den varugruppen (Forkman, 2013). I den empiriska studien framkom det att en vattenkokare innehöll kemikalier från kandidatlistan över 0,1 viktprocent. I studien av Schmidt (2011) visades det att en byggvara innehöll kemikalier från kandidatlistan, vilket butiken inte var medveten om innan. I studien på leksaker visades det sig att två varor överskred gränsvärdet av ftalater. Ytterligare fyra varor innehöll ftalater, dock under gränsvärdet (Schmidt, 2012).

Bemötande i butiker

Vanligen var det butiksbiträden som tog emot konsumenten och blanketten ”Information om särskilt farligt ämne i en vara”. I de flesta fall (39 av 50) togs blanketten emot och svar lovades inom den avsett tiden 45 dagar. I vissa fall (11 av 50) blev konsumenten själv ombedd att mejla utomstående informationskälla för att få svar, se figur 2. I en studie som gjordes 2011 visades att 9 av 25 företag lämnade bristfällig information till konsumenten eller skickade dem vidare till leverantören och tillverkaren (Sveriges Konsumenter, 2011). Alltså hade vår studie en högre andel butiker som tog emot blanketten jämfört med studien från 2011.

Figur 2. Diagrammet visar antalet gånger som konsumenten blev skickad vidare till annan informationskälla (11) samt de gånger som blanketten togs emot direkt i butiken (39).

I studier gjorda på informationsplikten är det tydligt att det råder brister inom handeln. Schmidt (2012) påvisade i sin studie att nästan alla butiker hade en rutin för att uppfylla informationsplikten. Vanligtvis kontaktades leverantören eller huvudkontoret. En annan studie gjord av Schmidt (2011) kom även fram till att kunskap om REACH-förordningen

vanligen fanns hos inköpsorganisationer eller på huvudkontoret. Kunskaperna fördes sällan över till butikerna. Nivån på kunskap berodde även på det personliga engagemanget.

De flesta butikerna (43 av 50) hade ett behjälpligt bemötande när vi som konsumenter besökte dem och lämnade ut blanketten. Utav dessa 50 butiker framkom det att endast två av dessa hade utbildning om frågor angående informationsplikten i REACH-förordningen. I övriga fall blev de tillfrågade ofta förvånade vid besöken och hade troligtvis inte blivit frågade om kemikalieinnehåll tidigare. I flera fall fick man som konsument insistera på att butiksbiträdet skulle föra ärendet vidare då denna inte förstod innebörden av frågan. Vidarebefordringen gjordes då antingen till butikschefen eller den inköpsansvariga. I vissa fall tillkallades även butikschefen personligen för att ta emot blanketten. En del trodde att informationen skulle levereras direkt vilket ibland kunde orsaka nervositet hos den anställda. De flesta blev dock lättade när de insåg att de hade 45 dagar på sig.

De butiker som inte hade svarat inom den avsatta tiden kontaktades igen via telefon. Bemötandet var gott i samtliga fall. De som kontaktades gav svar direkt eller lovade att återkomma efter vidare forskning i ärendet. I några fall skickades konsumenten runt mellan olika avdelningar och regional kundtjänst. Detta har tolkats som att konsumenten inte fått svar på uppföljningen. Orsaken kan vara att kommunikationen var dålig mellan butiken och dess leverantörer eller huvudkontor. En annan anledning kan vara att ärendet glömdes bort eller ignorerades. Det har varit tydligt under studien att butikerna vill hjälpa konsumenten och att de tagit frågan på allvar. Vissa butiker har haft en kontinuerlig mejlkontakt med konsumenten och uppdaterat om ärendets gång. Från en butik framkom det i mejlkonversationen att de missuppfattade att konsumenten var kemikalieinspektionen. De blev stressade över detta och levererade svar snabbt.

Tillförlitlighet i svar

Enligt REACH-förordningen har alla led i kedjan ett ansvar för att uppges kemikalieinformation (Nilsson, 2013). Butiker ansvarar för att de varor som de säljer är säkra. Samtidigt är företag skyldiga att ta fram data för sina varor innan de säljs på marknaden (Forkman, 2013). Det krävs inte enligt någon lagstiftning att företagen styrker sina data till konsumenter om ämnen från kandidatlistan. Det är dock något som skulle kunna hjälpa konsumenter att göra medvetna val (Forkman, 2013).

I den empiriska studien framkom det att 11 av de 41 som svarade styrkte sitt svar, se figur 3. Att en affär styrker sitt svar har definierats som att de bifogar en rapport eller ett testunderlag på den specifika produkten. Att företaget meddelar att de följer rådande lagstiftning är inte inkluderat i definitionen av att ha styrkt sitt svar.

Figur 3. Diagrammet visar den andel företag i den empiriska undersökningen som styrkte sitt svar (11) och som inte styrkte sitt svar (30).

I figur 3 syns den andel affärer som styrker sitt svar till konsument på något vis. Av de 41 butiker som återkom med svar lämnade elva butiker en rapport eller testunderlag till konsumenten. I en liknande studie upplevdes en stor variation i vilken typ av information som gavs till konsumenten. Det kunde vara allt från miljödeklarationer till testdokument och säkerhetsdatablad (Schmidt, 2011). Även i denna studie har detta observerats. Av de elva företag som styrker sitt svar har de antingen skickat med hela rapporter eller bara försättsbladet till testrapporten.

Totalt 30 butiker försäkrade endast konsumenten om att inga kemikalier fanns i produkten. Detta kunde ske genom att företagen meddelade att de följer rådande lagstiftning, att de använder sig av certifieringar, att de berättar att de arbetat med miljöfrågor och i många fall har konsumenten inte fått någon motivering alls utan bara ett "det innehåller inga kemikalier" till svar.

Om konsumenter kan lita på butikernas svar om kemikalieinnehåll i varor är svårt att veta. Detta eftersom butikerna i sin tur förlitar sig på sina leverantörer (Nilsson, 2013). Ett företag som ligger högre upp i distributionskedjan, alltså närmare produktens ursprung, har större ansvar för produktens innehåll. Om företag högt uppe i kedjan brister i sin information och tillsyn påverkar det resten av företagen i kedjan. Detta påverkar i sin tur slutkonsumenten samt miljön både i nutida och kommande generationer (Statens offentliga utredningar, 2007). För att öka tillförlitligheten är det viktigt att butikerna inrättar skriftliga avtal med sina leverantörer (Nilsson, 2013). Detta finns ofta men problemet är att kraven sällan följs upp, vilket i sin tur försämrar tillförlitligheten (Schmidt, 2011).

Trots den höga svarsfrekvensen från affärerna som sålde suddgummi (10 av 10) var det ingen som styrkte sitt svar. En av butikerna drog dock tillbaka en artikel eftersom de inte kunde garantera att den var fri från kemikalierna på kandidatlistan. För att slippa komplikationer brukar butiker ta bort varor innehållande kemikalier från kandidatlistan (Forkman, 2013).

Att informationsplikten sker på konsumentens begäran anser Molander & Rudén (2012) vara ett ineffektivt sätt för informations-spridning. Detta kan leda till att konsumenten inte får den fullständiga informationen från varans olika produktionsled (Molander & Rudén, 2012). Istället för en informationsplikt anses en innehållsdeklaration som ett mer rättframt sätt att hantera informations-spridning till slutkonsument (Molander *et al.*, 2012).

Att varor ska ha en innehållsförteckning belystes från flera håll. Dels från författare (Schmidt, 2011; Molander *et al.*, 2012) men även i intervjuer (Nilsson, 2013; Rudén, 2013). En innehållsförteckning skulle kunna leda till att det blir enklare att spåra och hantera farliga substanser. För att konsumenterna ska kunna göra medvetna val baserat på tillförlitlig information krävs det dock fler förändringar i REACH-förordningen (Molander & Rudén, 2012).

Problem med REACH-förordningen

Både forskare och media har påvisat flera brister inom REACH-förordningen (Hassellöv *et al.*, 2009; Rudén, 2009; Supermiljöbloggen, 2011). Bristerna som är kopplade till konsumentperspektivet har en stor variation. De går från att handla specifikt om informationsplikten till att kritisera de ämnen som finns med på kandidatlistan.

REACH-förordningen gäller för kemikalier som produceras från 1 ton/år och producent. Kemikalier som inte uppnår denna gräns omfattas inte av lagstiftningen och behöver inte testas för sin toxiska verkan. Nanopartiklar är en ny typ av kemikalier som understiger denna produktionsgräns (Rudén & Hansson, 2009). Dessa nanopartiklar har en mycket stor reaktiv yta i förhållande till sin vikt. Detta får till följd att ett stort antal partiklar kan produceras utan att uppnå någon större volymmängd. REACH-förordningens kriterier är inte anpassade till dessa nya nanopartiklar (Hassellöv *et al.*, 2009). Gränsen för mängden av kemikalier, från kandidatlistan, som får finnas i en vara utan att detta innehåll redovisas är 0,1 viktprocent. Viktprocenten baseras på hela varan. Om till exempel en flygplansstol innehåller höga halter kemikalier, uppnås inte viktprocenten när kemikaliehalten beräknas på hela flygplansvikten. Ett förslag för att åtgärda denna brist är att viktprocenten bör gälla för varje enskild komponent i varan och inte den slutliga varan (Rudén, 2013).

Testkrav är viktiga för att kunna identifiera farliga ämnen på marknaden (Rudén, 2013). Lågvolymsämnen (1-10 ton/år och producent) testas endast med grundtester men inga långtidsstudier eller cancertester görs för dessa kemikalier (Rudén, 2009). Detta trots att lågvolymsämnen generellt är giftigare än ämnen som produceras i höga volymer (Rudén, 2013). För kemikalier med en produktion över 10 ton, så kallade högvolymsämnen, görs ytterligare studier utöver grundtesterna. De flesta testerna är för toxiska korttidseffekter (Rudén, 2009). För att testa hormonstörande ämnen finns mycket få tester att tillgå. Studier som spänner över två generationer finns men används mycket sällan. Dessa tester är dyra och kräver många försöksdjur och är tidskrävande (Rudén, 2013).

Supermiljöbloggen (2011) skriver om bristfälliga studier av kemikaliers påverkan på människan. Det finns skäl att ifrågasätta kvalitén på de sammanställda forskningsdata som ligger till grund för riskbedömningen av kemikalier i vardagen. Skälen är att det ofta är gamla studier som används, vilka inte uppfyller dagens kvalitetskrav. Samtidigt ger inte studierna ett entydigt svar på kemikaliernas effekter på människan. Riskbedömningen av vissa

kemikalier är baserade på liknande kemikaliers studier och inte på den aktuella kemikalien (Supermiljöbloggen, 2011). Överförandet av data från en kemikalie till en annan kallas read-a-cross. Detta har både för och nackdelar. Kemikalier som liknar varandra strukturellt har oftast liknande egenskaper, dock inte alltid. Små atomskillnader kan ge ett ämne helt andra egenskaper. Detta utnyttjas av industrin för att visa på att ämnet är ofarligt (Rudén, 2013).

Vidare behöver REACH-förordningen en förbättrad implementering. I dagsläget har industrin ett stort ansvar. Detta eftersom myndigheter saknar makt och möjligheter att kontrollera industrin. Industrin i sin tur argumenterar för så lite kontroll och regler som möjligt. ECHA har som uppdrag att granska minst 5 % av alla kemikalier som registrerats för användning. Detta bidrar till att industrin kan fuska om de så önskar (Rudén, 2013). Det förekommer förfalskade intyg eftersom det inte behöver skicka med deklARATIONER och rapporter (Forkman, 2013). Ett sätt att minska kemikalieanvändningen i samhället skulle kunna vara att regleringen av kemikalier sköts på en högre politisk nivå genom att exempelvis en skatt införs på användningen av kemikalier (Rudén, 2013). Vidare förhindrar REACH-förordningen länder som vill vara föregångare i kemikalielagstiftning då detta klassas som ett handelshinder i EU. REACH-förordningen är dock bra för länder som inte kommit så långt inom detta område (Dahl, 2013). REACH-förordningen täcker inte de produkter som importeras till EU vilket bidrar till en osäkerhet på dessa varors kemikalieinnehåll (Molander & Rudén, 2012; Molander *et al.*, 2012).

Informationsplikten i REACH-förordningen kan tolkas på olika vis (Dahl, 2013; Forkman, 2013; Nilsson, 2013; Rudén, 2013). Naturskyddsföreningen (Dahl, 2013) tolkar redovisningsplikten som ett lagkrav medan kemikalieinspektionen (Forkman, 2013) tolkar den som att handlararen endast behöver redovisa de kemikalier på kandidatlistan som övergår 0,1 % av vikten av varan. Detta indikerar en viss otydlighet i REACH-förordningen.

DISKUSSION

Informationsplikten är funktionell ur ett konsumentperspektiv men den behöver förbättras. Enligt REACH-förordningen har konsumenten rätt till information om kemikalieinnehåll i varor (Schmidt, 2011). Implementeringen av REACH-förordningen har inneburit en större medvetenhet kring kemikalier i varor bland konsumenterna och producenter. Positiva effekter av REACH-förordningen är bland annat att många företag väljer att ta bort kemikalier i sina produkter som finns på kandidatlistan (Forkman, 2013). För konsumenten är möjligheten att begära ut information om en varus kemikalieinnehåll positivt, dock är denna rättighet begränsad till kandidatförteckningen. Denna studie visar att informationsplikten ofta fungerar eftersom konsumenten i de flesta fall fick svar. Resultatet ser bättre ut eller liknar de resultat som tagits fram i andra studier på samma område (Schmidt, 2011, 2012; Sveriges Konsumenter, 2011). Dock var det endast ett fåtal som ger ett fullständigt svar med styrkta bevis. Att styrka sitt svar är inget krav, det ger dock en större trovärdighet till svaren.

Bemötandet i butikerna vid utlämning av blanketterna var bra. Detta tror vi har mer att göra med hur serviceinriktad butikerna är snarare än hur bekanta de anställda är med lagstiftningen. I studier har man visat på att butiker har rutiner men att dessa oftast bara innebär ett samtal till huvudkontor och/eller leverantör (Schmidt, 2011, 2012). Företag högt upp i distributionskedjan har ett större ansvar för kemikalieinformationen. Bristen en aktör högt upp i kedjan innebär det att verksamheterna nedströms inte heller kan uppfylla sin informationsplikt. Därför måste rutiner och ansvarsområden för handeln tydliggöras.

Från producent till butiken finns rutiner för informationsspridning (Schmidt, 2011, 2012). Dock finns inte samma direkta informationsplikt ner till konsumenten. Detta är ett problem då konsumenterna har ett eget ansvar att aktivt fråga för att erhålla information om kemikalier i varor. Att ge ut information borde inte vara ett problem eftersom alla led i kedjan har ett ansvar. Dock är det ett problem att aktörer inom kedjan inte känner till sina ansvarsområden. Den som inte vet sitt ansvarsområde kan inte heller uppfylla kraven.

Förutom otydliga ansvarsområden har förordningen även andra brister. Exempel på svagheter är att REACH-förordningens gränsvärde för kemikalieinnehåll på 0,1 viktprocenten fungerar dåligt. Speciellt på tunga och varor och varor med många delar. Dessutom uppdateras inte kandidatlistan tillräckligt fort när nya ämnen tillkommer och förordningens testkrav är i vissa avseenden undermåliga. Vidare överutnyttjas read-a-cross av industrin (Rudén, 2013). Dessa brister gör att REACH-förordningen kan inte ge en falsk trygghet för konsumenten.

Informationsplikten i REACH-förordningen behöver förändras för att skapa en förbättrad information kring kemikalier i varor. En förändring kan vara att lagstadga om innehållsförteckning i varor. Faktumet att konsumenten måste aktivt fråga efter kemikalieinformation, istället för att den automatiskt tillhandahålls, gör systemet ineffektivt (Molander & Rudén, 2012). Denna ineffektivitet skulle kunna undvikas genom en lagstiftning om innehållsförteckning.

Eftersom konsumenten inte själv kan utföra tester på varor måste de lita på den information som de får tillgänglig. Detta försätter konsumenterna i ett underläge informationsmässigt. Ofta är informationen som lämnas till konsumenten svårtolkad, det

kan vara ett detaljerat svar som är svårt att förstå för en oinsatt individ. Experterna (Forkman, 2013; Nilsson, 2013; Rudén, 2013) är dessutom oense om ett icke-svar från handlarna betyder att inga kemikalier finns eller om förfrågan ignorerats.

Under denna studie blev en vara tillbakadragen eftersom butiken inte kunde säkerställa dess innehåll. Att detta sker först efter specifik fråga tolkar vi som bristande rutiner, men det tyder också på att det finns en vilja att följa de krav som finns. Ytterligare en vara gav utslag beträffande gränsvärdet för ett ämne på kandidatlistan varvid detta meddelades till konsumenten.

Kemikalier finns hela tiden runt omkring oss. Många kemikalier har utmärkta egenskaper som samhället och människorna är beroende av. Användningen av kemikalier kommer inte upphöra och dessutom kommer nya kemikalier ut på marknaden kontinuerligt. Dock behövs en fungerande reglering för dess användning och spridning. Dessutom har konsumenten rätt att veta vad hen köper och vilka kemikalier denne därigenom utsätts för. REACH-förordningen med dess regleringar och informationsplikt är en bit på väg. Konsumenten kan idag begära ut kemikalieupplysning och i de flesta fall få ut information om varans kemikalieinnehåll. Men för att konsumenten ska bli säker på kemikalieinnehållet i varor och vad svaren egentligen betyder måste REACH-förordningen förbättras

Slutsats

Informationsplikten i REACH-förordningen är funktionell i Uppsala ur ett konsumentperspektiv. Även om förordningen fungerar har den brister. Trots att studien erhöll en svarsfrekvens på 82 % var det 18 % som inte svarade. Svartsbortfallet kan antingen bero på ignorans av ärendet eller en otydlighet om svar måste levereras. En lagstadgad innehållsförteckning skulle leda till att konsumenten kan göra mer medvetna och säkra val vid köp av varor med kemikalier. Testkraven behöver utvecklas för att rätt ämnen ska finnas med på kandidatlistan. Även antalet ämne på listan kan ökas. Då krävs dock en förändrad syn på viktprocenten av kemikalier i varor.

REFERENSLISTA

- Dahl, U. (2013). Avdelningschef för miljögifter. Naturskyddsföreningen. [Accessed 2013-11-22].
- ECHA (2011). *The operation of REACH and CLP*. Helsinki. (ECHA-11-R-003-EN).
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wägnerud, L. (2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3. ed Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Ficher, C. (2008). *Developmental Neurotoxicity in Mice Neonatally Co-exposed to Environmental Agents*. Diss. Uppsala: Uppsala Universitet. Available from: <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:171311/FULLTEXT01.pdf>. [Accessed 2013-10-30].
- Forkman, M. (2013). Enhetschef. Tillsynsenheten, Kemikalieinspektionen. [Accessed 2013-11-21].
- Hassellöv, M., Backhaus, T. & Molander, S. (2009). REACH missar nano! *Miljöforskning* [online], (3-4). Available from: <http://miljoforskning.formas.se/sv/Nummer/Augusti-2009/Innehall/Temaartiklar/REACH-missar-nano/>.
- Kemikalieinspektionen (2010a). Kort om Reach. Available from: http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Faktablad/Fb_Reach_h_allman.pdf.
- Kemikalieinspektionen (2010b). REACH - EU:s kemikalieförordning. Kemikalieinspektionen.
- Kemikalieinspektionen. *Kemikalier i vardagen*. [online] (2011a-04-11) (Kemikalieinspektionen). Available from: <http://www.kemi.se/sv/Innehall/Fragor-i-fokus/Kemikalier-i-vardagen/>. [Accessed 2013-10-02].
- Kemikalieinspektionen. *Kemikalier i varor*. [online] (2011b-01-21) (Kemikalieinspektionen). Available from: <http://www.kemi.se/sv/Innehall/Fragor-i-fokus/Kemikalier-i-varor/>. [Accessed 2013-10-30].
- Kemikalieinspektionen (2012). *Kunskapssammanställning av hormonrelaterade effekter i människa och miljö i Sverige* [online]. Sundbyberg: Kemikalieinspektionen. (PM 16/12. 511 078).
- Kemikalieinspektionen (2013a). Begäran om information om särskilt farligt ämne i en vara. Available from: <http://www.kemi.se/Documents/Tillsyn/Beg%C3%A4ran-om-information-artikel-33-blankett.pdf>. [Accessed 2013-09-10].
- Kemikalieinspektionen. *Perfluorerade ämnen (PFOS, PFOA med flera)*. [online] (2013b-07-31) (Kemikalieinspektionen). Available from: <http://www.kemi.se/sv/Innehall/Fragor-i-fokus/Perfluorerade-amnen-PFOS-PFOA-med-flera/>. [Accessed 2013-10-30].
- Kemikalieinspektionen. *Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)*. [online] (2013c-03-11) (Kemikalieinspektionen). Available from: <http://www.kemi.se/sv/Innehall/Fragor-i-fokus/Polycykliska-aromatiska-kolvaten-PAH/>. [Accessed 2013-10-30].
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Torhell, S.-E., Övers) 2. uppl. Lund: Studentlitteratur. ISBN 9789144055985.
- Leedy, P. D. & Ormrod, J. E. (2005). *Practical research: planning and design*. 8. ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. ISBN 0-13-110895-6.

- Lilja, A. (2013). Projektledare/informatör. Konsumentföreningen Stockholm. [Accessed 2013-11-20].
- Lööf, A. & Ek, L. (2013). Straffskatt på vardagsgifter. *Expressen*. Available from: <http://www.expressen.se/debatt/straffskatt-pa-vardagsgifter/>. [Accessed 2013-10-02].
- Miljöaktuellt's Redaktion (2013). Två av tre kemiföretag bryter mot lagen. *Miljöaktuellt*. Available from: <http://miljoaktuellt.idg.se/2.13076/1.521319/tva-av-tre-kemiforetag-bryter-mot-lagen>. [Accessed 2013-10-02].
- Miljöförvaltningen. *Kemikalier finns i våra kroppar*. [online] (2013-05-24) (Lunds kommun). Available from: <http://www.lund.se/Medborgare/Bygga-bo--miljo/Kemikalier-hushallskemikalier/Kemikalier-finns-i-vara-kroppar/>.
- Molander, L., Breitholtz, M., Andersson, P. L., Rybacka, A. & Rudén, C. (2012). Are chemicals in articles an obstacle for reaching environmental goals? — Missing links in EU chemical management. *Science of The Total Environment* 435-436, 280–289.
- Molander, L. & Rudén, C. (2012). Narrow-and-sharp or broad-and-blunt – Regulations of hazardous chemicals in consumer products in the European Union. *Regulatory Toxicology and Pharmacology* 62(3), 523–531.
- Naturskyddsföreningen. *Stopp för giftig cocktail i kroppen*. [online] (2012-04-06) (Naturskyddsföreningen). Available from: <http://www.naturskyddsforeningen.se/nyheter/stopp-giftig-cocktail-i-kroppen>. [Accessed 2013-10-30].
- Naturvårdsverket. *Giftfri miljö*. [online] (2012-03-23) (Miljömål.se). Available from: <http://miljomal.se/sv/Miljomalen/4-Giftfri-miljo/>. [Accessed 2013-10-16].
- Nilsson, A. (2012). Nu kartläggs miljögifternas dolda samhällskostnader. *Miljöforskning* [online], (12). Available from: <http://miljoforskning.formas.se/sv/Nummer/December-2012/Innehall/Temaartiklar/Nu-kartlaggs-miljogifternas-dolda-samhallskostnader/>. [Accessed 2013-12-11].
- Nilsson, M.-L. (2013). Miljö- och hälsoskyddsinspektör. Miljökontoret, Uppsala Kommun. [Accessed 2013-11-20].
- Pripp, O. (2011). Reflektion och etik. In: Ölander, M. & Kaijser, L. (Eds) *Etnologiskt fältarbete*. 2. ed. Lund: Studentlitteratur.
- Rudén, C. (2009). Räcker REACH? *Miljöforskning* [online],. Available from: <http://miljoforskning.formas.se/sv/Nummer/Augusti-2009/Innehall/Temaartiklar/Racker-REACH/>.
- Rudén, C. (2013). Toxikolog. Stockhoms Universitet. [Accessed 2013-11-21].
- Rudén, C. & Hansson, S. O. (2009). Registration, Evaluation, and Authorization of Chemicals (REACH) Is but the First Step—How Far Will It Take Us? Six Further Steps to Improve the European Chemicals Legislation. *Environmental Health Perspectives*.
- Schmidt, H. (2011). *Kemikalier i byggvaror – tillsyn hos återförsäljare*. Stockholm: Miljöförvaltningarna i Stockholm, Göteborg och Malmö. (05/2011).
- Schmidt, H. (2012). *Kemikalier i leksaker - tillsyn av detaljhandeln*. Stockholm: Miljöförvaltningarna i Stockholm, Göteborg och Malmö. (7/2012).
- Socialstyrelsen (2013). *Barns och ungas hälsa, vård och omsorg 2013*. ISBN 978-91-7555-042-8.
- Statens offentliga utredningar (2007). *REACH: genomförande och sanktioner : betänkande* [online]. Stockholm. (SOU 2007:80).

- Supermiljöbloggen (2011). Bristfälliga dataproblem för europeisk kemikalielagstiftning. *supermiljöbloggen.se* [online],. Available from: <http://supermiljöbloggen.se/nyheter/2011/07/bristfalliga-data-problem-for-europeisk-kemikalielagstiftning>. [Accessed 2013-11-27].
- Sveriges Konsumenter. *Bara 10 av 25 företag redovisar skadliga kemikalier*. [online] (2011-10-25) (Mynewsdesk). Available from: <http://www.mynewsdesk.com/se/sveriges-konsumenter/pressreleases/bara-10-av-25-foeretag-redovisar-skadliga-kemikalier-720101>. [Accessed 2013-11-21].
- Westergård, P. (2012). Tydligt samband mellan miljögifter och folksjukdomar. *Miljöforskning* [online], (12). Available from: <http://miljoforskning.formas.se/sv/Nummer/December-2012/Innehall/Temaartiklar/Tydligt-samband-mellan-miljogifter-och-folksjukdomar/>. [Accessed 2013-12-11].

BILAGOR

Projektplan

Projektname

Kemikalier och Konsumenten

Bakgrund

Beställare är Anna Lilja från Konsumentföreningen Stockholm.

Kemikalier behövs för att vi ska kunna leva det liv vi gör. De finns i praktiskt taget allting som omger oss i vardagen - möbler, kläder, mat, hygienprodukter, elektronik och bilar. Vissa kemikalier kan vara farliga. Människor och miljö utsätts för farliga ämnen som sprids via kemiska produkter och varor som finns omkring oss i vardagen. Det kan ske genom direkt kontakt till exempel inandning av ämnen som dunstar från rengöringsmedel, genom upptag i huden av kosmetiska produkter eller när barn suger på föremål. För varor saknas krav på sådan märkning som gäller för kemiska ämnen i produkter. Det går alltså inte att se om en vara innehåller ett farligt ämne. Det sker heller ingen granskning av alla de varor och produkter som sätts ut på marknaden. EU har en lagstiftning om kemikalier, REACH-lagstiftningen, som behandlar registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier. Enligt REACH har alla konsumenter rätt att få ut information om säkert användande av produkter som innehåller mer kemikalier än gränsvärdet. Detta innebär att konsumenträtten även omfattar att få ut vilka kemikalier som ingår i en vara.

Syfte och avgränsning

Syftet med projektet är att se utifrån REACH-lagstiftningen är funktionell ur ett konsumentperspektiv. Hur kan konsumenten få svar på sina frågor om kemikalier i olika branscher i Uppsala? Kemikalieinspektionens blankett om att begära ut kemikalieinformation kommer att ligga till grund för informationsinsamlandet. Blanketten ska lämnas tillbaka till kunden inom 45 dagar och analysen av resultaten ska vara klart i december 2013. Litteraturstudien kommer att sträcka sig till andra kommuner.

Mål

Den förväntade slutprodukten är en skriftlig rapport på 15 sidor. En empirisk undersökning om REACH-lagstiftningen samt konsumenternas rättigheter gällande information om giftiga kemikalier. Eventuellt kan projektet bidra till ett informationsunderlag för fortsatta projekt inom ämnet.

Projektorganisation

Gruppen har utsett en mötesordförande i Annie Roos som kommer planera och strukturera mötena. Gruppmedlemmarna har också tydliga ansvarsområden baserat på en god kommunikation. Kommunikation med projektbeställare, handledare och intervjupersoner delas upp mellan projektgruppens medlemmar. Medlemmen ansvarar för den specifika kontakten. Projektgruppen består av Sara Nilsson, Stina Blomdahl, Rebecka Langborger, Mikaela Nilsson och Annie Roos. Styrgruppen består av kursledning för "projektledning och kommunikation för agronomer" och Konsumentföreningen Stockholm. Referensgrupp är Rickard Landberg, handledare vid SLU.

Nulägesanalys- SWOT-analys

Styrkor med projektet: Aktuellt ämne, relevant material att tillgå, driven projektgrupp, engagerad beställare.

Svagheter med projektet: Svårigheter att avgränsa projektet, tidsbrist (blanketter tillåter upp till 45 dagar innan svar ges), eventuellt otillräckliga svar på blanketterna.

Möjligheter med projektet: Upplysa och öka konsumenters kunskap om giftiga kemikalier, underlag till uppföljande projekt.

Hot med projektet: Ovilja från handlarna och industrin att samarbeta.

Grov budget

Vi beräknar att projektet kommer ta ca 120 timmar av respektive medlemmar i projektgruppen. Kostnaden är beräknad till 500 kr/timme, vilket ger en grov budget på 300 000 kr.

Tids- och aktivitetsplan (genomförandeplan) inkl milstolpar

För Gantt-schema se bilaga 1.

Genomförande

För att få fram hur konsumenter kan få reda på kemikalieinnehållet i produkten kommer vi genomföra en empirisk studie. I studien kommer vi dela ut 50 exemplar av kemikalieinspektionens blankett "Begäran om information om särskilt farligt ämne i en vara" till butiker i Uppsala. Butiken har sedan 45 dagar på sig att besvara förfrågan och återkomma till kund, alltså oss. Under de 45 dagar som den empiriska studien pågår kommer vi utföra intervjuer, och skriva en bakgrundsbeskrivning till ämnet. Relevanta personer att intervjua tydliggörs i förstudien och i bakgrundsstudien. I projektet kommer preliminärt tre intervjuer genomföras.

Genom projektet kommer vi i gruppen att hålla en tät kontakt med många möten. Det mesta av rapportskrivandet kommer att ske individuellt eller i små konstellationer parallellt med diskussioner i helgrupp. Detta ger gruppen ett effektivt arbetssätt samtidigt som vi har direkt feedback och kan lyfta frågor och funderingar. Vi kommer även hålla en tät kontakt med vår projektbeställare och vår handledare genom arbetet. Detta för att få feedback och hålla oss till målbilden.

Informationsplan

Informationsspridning inom projektgruppen sker via facebookgrupp, telefonkontakt samt fysiska möten. Informationsutbyte med beställare, handledare och kursledning sker via mejlkontakt samt muntlig kommunikation. Dokumentation sker via droppbox.

Projektadministrationen sköts kontinuerligt av samtliga medlemmar i projektgruppen.

Personliga anteckningar görs av var och en. En excelfil har upprättats för dokumentation av arbetstimmar. Fysiska möten hålls ofta av en mer informell karaktär med diskussioner som leder till gemensamma beslut.

Intressentanalys

Kärnintressenter är projektgruppen samt beställaren (Konsumentföreningen Stockholm).

Primärintressenter är Handlarna och sekundärintressenterna är Konsumenterna

Miniriskanalys

Risk	Sannolikhet 1-5	Konsekvens 1-5	Riskvärde S*K	Riskåtgärd
Försenade eller inga blanketter	4	2	8	Tydligt påpeka att blanketten har en deadline
Otillräckliga svar på blanketterna	4	2	8	
Dålig avgränsning av projektet	2	4	8	Ha delmål, samt se till att uppfylla dem
Ovilja från handlare och industrin att samarbeta	3	2	6	Arbeta för en god kommunikation med handlarna och industrin

Handlingsplan om riskerna skulle inträffa:

Om blanketterna bli försenade eller uteblir, planerar projektgruppen att istället reflektera över varför och finna orsaker till detta. Samma sak gäller vid otillräckliga svar, då genomförs istället en analys om varför det blev så. Om projektgruppen märker att projektet svävar ut, genomförs en ny planering med tydligare mål och avgränsningar. Om samarbetsviljan från handlarna brister, försöker projektgruppen att förbättra sin kommunikation samt tydliggöra syftet med samarbetet.

Överlämnande/leverans

Projektet redovisas genom en rapport på 15 sidor samt en muntlig presentation.

Utvärderingsformer

En summativ- och formativ utvärdering kommer att göras för att se om målet med projektet har uppfyllts.

Gruppkontrakt

CSD Uppsala.

GRUPPKONTRAKT 6

Det huvudsakliga syftet med att upprätta ett gruppkontrakt är att alla i gruppen ska vara överens om mål och arbetssätt för det fortsatta arbetet. Utarbetandet av ett gruppkontrakt leder till diskussion och reflektion kring frågor som är viktiga för gruppens arbete och trivsel.

Ett gruppkontrakt ska vara underskrivet av samtliga projektmedlemmar. Följande områden kan vara del av vad man kommer överens om i gruppkontraktet:

- Målsättning och förväntningar på gruppdeltagarna
- Arbetsformer och arbetsfördelning
- Normer i projektgruppen – överenskommelse om goda gruppegenskaper
- Brott mot reglerna i gruppkontraktet
- Allmänna förutsättningar

1. Skriv ned målet med projektet

(Vad vill gruppen uppnå? Ta t ex upp projektets bakgrund, avgränsning, gruppmedlemmarnas förkunskaper, tidsaspekter mm).

---

2. Roller

(Vilka formella roller finns inom gruppen? Vilka roller behövs?)

Alla är rätt engagerade och framåt. Under projektets gång delar vi upp det administrativa ledarskapet mellan oss, under specifika veckor. Vi saknar personer i den administrativa "rutin" på administrativa stilar.

---

3. Beslutsformer

(Hur ska gruppen komma överens om vad som ska göras? Vem har rätt att besluta om vad? Hur ska ni göra ifall ni är oeniga?)

Diskussion och i extremafall demokrati. Sen släpps diskussionen och gruppens beslut måste ~~fastslås~~ accepteras.

Om en person inte är med i beslutet hörs denne men beslutet gäller.

4. Rutiner

- hur hårda är deadlines?
- hur långt före ska man säga till om man inte kan lämna in på överenskommen tid?
- godtagbara skäl att inte hålla deadline?
- hur ofta ska gruppen träffas?
- hur långa ska mötena vara?
- när på dagen ska mötena läggas?
- vilka godtagbara skäl finns för frånvaro på möten?
- när ska frånvaro meddelas?

- struktur och deadlines är hårda. - Bättre att säga till för tidigt än försent, man har ett ansvar att kommunicera.

- träffas så mycket som möjligt i början. Andra studier kan kräva möten igen.

7. Arbetsinsats

(För att undvika en del missförstånd och irritation kan det vara bra att redan från början göra klart för varandra vilka arbetsinsatser man kan göra. Vilka krav kan man ställa på varandra?)

Alla siktar på en fyra. Alla gör sitt bästa och kommunicerar om något inte funkar

Samtidigt måste vi kunna ha fritid.

8. Ansvar (i relation till roller, punkt 2)

(Hur ska arbetet fördelas i gruppen? Hur ska gruppen hantera om någon inte gör sin del av arbetet? Hur mycket arbete ska göras mellan mötena?)

Se lik på fråga 2. Kommunicera om det känns som mycket. Hålla deadline!!

"Hemläxa" mellan mötena som ska vara gjord till nästa möte

9. Konflikter

(Hur skall man gå tillväga om det uppstår konflikter?)

Kommunicera. Eftertanke. I extrem fall → demokrati och sedan aceptera. Vara storsint, det är inte hela världen

10. Brott mot bestämmelserna i gruppkontraktet

(Var och en berättar om hur man vill bli påmind om de överenskomna bestämmelserna. Ett sätt är att var och en inför de andra i projektgruppen beskriver hur man vill bli påmind om att man har brutit mot någon punkt i gruppkontraktet. Viktigt för att underlätta för projektgruppen att under det kommande arbetet såväl ge som att ta kritik.)

Kommunicera äppet och omedelbart. Bygg inte upp ilskta!
Mer arbetsrelaterade frågor än personliga. Var storsint.

Detta kontrakt har den 10/19-13 upprättats av:

Mil Mil

Rebecca Lönnberg

Jon Buhl

*Baserat på gruppkontrakt från Linköpings universitet, tillgängligt här:

http://www.ida.liu.se/~TDD882/projekt/gruppkontrakt/Gruppkontrakt_TDD882.pdf

Utvärdering av projektet

Under projektets gång modifierades projektets mål och syfte. Efter att vi blivit mer insatta fick vi en klarare bild av vad som är rimligt att genomföra. Vi anser att projektets syfte uppnåddes. Att avgränsa projektet var som väntat svårt. Det krävdes en lång diskussion för att vi alla skulle komma överens om vad som skulle inbegripas och inte i projektet. Efter detta gick arbetet lättare just för att alla var överens om vilka avgränsningar som gällde.

Fler butiker än förväntat svarade på informationsplikten. Dock gjorde inte alla det inom utsatt tid. Efter samtal med beställaren beslutades det att en uppföljning skulle genomföras. På grund av tidsbrist bestämdes att uppföljningen skulle göras via telefon istället för att besöka butikerna ytterligare en gång. Det fungerade bra att ringa upp butikerna då fler svar erhöles. På grund av uppföljningen avslutades den empiriska studien tre veckor senare än planerat.

Tanken var att vi skulle förbereda en intervju en vecka och genomföra intervjun följande vecka. För att sedan göra samma sak för de två resterande intervjuerna två andra veckor. Vi gjorde dock inte på detta viset. Alla intervjuer förbereddes istället under tre veckor och sedan utfördes samtliga intervjuer under en vecka. Tre av de fyra intervjuerna var planerade att genomföras i Stockholm. Av resekostnads- och effektivitets skäl beslutades att intervjuerna i Stockholm skulle hållas under samma dag. På grund av sjukdom ställdes en av intervjun in. Den genomfördes istället över telefon senare i samma vecka. Att det var en telefonintervju kan ha haft en begränsande effekt på intervjuens omfattning, i jämförelse med de andra intervjuerna.

Riskhanteringen har gått bra. Många av riksåtgärderna har utvecklats under projektets gång och vi har använt de flesta åtgärderna på något sätt. Det har hjälpt oss att vi redan innan visste hur vi skulle hantera risker. Våra förväntningar om kontinuitet i kontakt med projekthandledare och beställare var högre än den som upplevdes under projektet. Vi har arbetat väldigt självständigt och endast fått konfirmerat att vi är på rätt spår. Beställaren var mer aktiv i början av projektet för att klargöra uppdraget.

Resterande tidsplan hölls. Dock firades eller uppmärksammades inte milstolparna under projektet. Budgeten hölls. Det budgeterade antalet timmar var 600 stycken. Utan projektpresentation, opponering och slutjusteringar ligger gruppen på 565 timmar. Resekostnader för resorna till intervjutillfället i Stockholm är inte med i budgeten.